

- *Про основні положення Національної доповіді «Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі» (доповідач – академік НАН України Е.М. Лібанова)*
- *Про виконання цільової комплексної програми фундаментальних досліджень НАН України «Водень в альтернативній енергетиці та новітніх технологіях» (доповідач – академік НАН України В.В. Скороход)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач – академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАТЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ 16 березня 2016 року

На засіданні Президії НАН України 16 березня 2016 р. члени Президії НАН України та запрошені заслухали наукову доповідь академіка-секретаря Відділення економіки НАН України, директора Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України академіка НАН України **Елли Марленівни Лібанової** про основні положення Національної доповіді «Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі» (див. стенограму на с. 25).

В основу чергової Національної доповіді, підготовленої установами Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України, було покладено оцінку соціально-економічних втрат України внаслідок подій на Донбасі. У цьому концептуальному документі* проаналізовано історичні передумови формування соціокультурного феномену Донбасу та новітні чинники, що призвели до трагедії. Розглянуто вплив цих подій на економічний і суспільно-політичний розвиток України, визначено виклики й ризики подальшого соціально-економічного розвитку країни, окреслено шляхи уникнення цих загроз, наголошено на важливості втілення в життя цілеспрямованої державної політики інтеграції українського суспільства.

У доповіді було зазначено, що істотних змін у ситуації на Донбасі можна очікувати лише у довгостроковій перспективі – надто велике соціально-психологічне напруження є зараз у суспільстві, надто значний військовий контингент задіяно в цьому регіоні. За жодних обставин Україна не визнає законність відторгнення своїх територій, не поступиться пріоритетом національної єдності. Перебіг подій не має зворотного напрямку – країна вже ніколи не буде такою, як раніше.

---

* Повний текст Національної доповіді «Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі» доступний за посиланням http://www.idss.org.ua/monografii/2016_dopov_Donbas.pdf.

Доповідь академіка НАН України Елли Марленівни Лібанової

Олександр Валерійович Литвиненко і член-кореспондент НАН України Олександр Степанович Власюк

Політика інтеграції суспільства має бути спрямована не лише на формування української самосвідомості та культурної ідентичності у мешканців Донецької і Луганської областей, а й на готовність до об'єднання з боку жителів інших регіонів. Можливим каталізатором процесів суспільної інтеграції може стати істотне підвищення стандартів якості життя.

Внаслідок подій на Донбасі Україна зазнала значних втрат. Через збройний конфлікт на Сході країни за межі регіону виїхали майже 1 млн осіб, зросла смертність населення, знизився рівень народжуваності, погіршилася якість життя громадян. Держава втратила великий промисловий регіон, який надавав

значну кількість робочих місць; частину поселенської мережі; транспортну інфраструктуру тощо.

Можна виділити три зони відповідальності за процеси відновлення від понесених збитків: 1) зона відповідальності держави, яка має опікуватися відновленням поселенської мережі, транспортної інфраструктури, вирішувати проблеми внутрішньо переміщених осіб; 2) зона відповідальності бізнесу, який має взяти на себе зобов'язання щодо відновлення виробничої інфраструктури і надати додаткові робочі місця; 3) зона спільної відповідальності держави і бізнесу, яка охоплює пошук нових ринків збуту для товарів вітчизняного виробництва, підвищення соціальних стандартів життя українців та інші заходи.

Загалом кожна криза не лише завдає втрат, а й відкриває нові потенційні можливості. У нашому випадку це можливість розбудови принципово нової країни із сучасною економікою та сформованим активним громадянським суспільством.

Заступник Секретаря Ради національної безпеки і оборони України **Олександр Валерійович Литвиненко** наголосив на тому, що тема обговорення є надзвичайно складною та суперечливою і має велику міру невизначеності.

Безсумнівно, події на Донбасі не були випадковими. Вони зумовлені багаторічною траєкторією розвитку регіону, але якби не російське втручання, війни б не сталося. У результаті сьогодні і Україна, і вся Східна Європа змінилися безповоротно, й інтеграція Донбасу відбуватиметься тепер у зовсім інших умовах. Проте основний чинник, що призвів до трагедії, — тривалий процес розпаду Російської імперії — нікуди не подівся.

Ми маємо усвідомлювати, що для успішної реалізації політики інтеграції потрібен потужний інструмент, яким може бути тільки дієздатна, ефективна демократична держава, а основою для цього є сектор національної безпеки.

Зрозуміло, що реалізовувати європейський вектор розвитку слід не механічним перенесенням на український ґрунт європейських меха-

нізмів та інституцій, а запровадженням основних європейських принципів і цінностей, на яких мають вибудовуватися власні українські практики. Однак ця, здавалося б, проста ідея, на превеликий жаль, дуже складно втілюється в наше життя.

О.В. Литвиненко також особливо підкреслив, що всі важливі рішення на рівні держави можуть бути ефективними й адекватними лише за умови їх попереднього серйозного й компетентного експертного обговорення. На його думку, ця Національна доповідь є гарним початком для таких фахових дискусій.

Перший заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України член-кореспондент НАН України **Олександр Степанович Власюк** високо оцінив заслухану доповідь і нагадав, що це вже друга Національна доповідь, яка дає глибокий аналіз останніх подій на Донбасі. На жаль, в обох цих документах проблему Донецького регіону розглянуто у відриві від проблеми Криму.

Над державною політикою інтеграції українського суспільства варто було б замислитися ще років двадцять тому. Сьогодні зовнішня загроза державності мобілізувала наше суспільство, проте градус єдності, який зараз переважно живиться патріотизмом, надалі може спадати, і тому вкрай важливо розпочати нарешті втілення нової моделі державної політики національної консолідації.

За словами О.С. Власюка, посилити Національну доповідь можна було б розділом щодо формування інформаційної політики, яка спроможна дієво протистояти масштабній настирливій російській пропаганді. Така інформаційна політика має бути комплексною, спрямованою на створення якісних вітчизняних медіа-продуктів, на повноцінне інформаційне забезпечення окупованих територій і розширення засобів інформаційного спротиву на зовнішньополітичній арені.

Директор Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» академік НАН України **Валерій Михайлович Геєць** підкреслив, що завдання з досягнення

Академік НАН України Валерій Михайлович Геєць

Академік НАН України Сергій Іванович Пирожков

національної консолідації є чи не найважливішим, оскільки більшість нинішніх проблем породила саме відсутність єдності. У своєму виступі він зосередився на економічному аспекті подальшого поглиблення досліджень за цією проблематикою. Західна спільнота готова спрямовувати досить значні кошти на відновлення Донбасу, але для цього потрібні реальні, добре підготовлені інвестиційні проекти, і Академія має взяти участь в окресленні пріоритетів розвитку цих територій.

Заслухана Національна доповідь піднімає багато питань, що підлягають подальшому опрацюванню. Наприклад, одна справа — оцінити кількість мешканців, які залишилися на окупованих територіях, і зовсім інша — з'ясувати якісний склад людського капіталу.

Доповідь академіка НАН України Валерія Володимировича Скорохода

Академік В.М. Геєць зауважив, що інструменти для розрахунку можливих наслідків розвитку тієї чи іншої ситуації існують (свого часу їх було апробовано у Донецькій області), і тепер має сенс застосувати їх на практиці.

Віце-президент НАН України академік НАН України **Сергій Іванович Пирожков** зазначив, що обговорювана Національна доповідь — це спроба вчених-гуманітаріїв дати відповіді на актуальні питання розвитку сучасної України. Зрозуміло, що в одному документі неможливо охопити всі грані глобальних трансформацій останніх двох років. Так, у доповіді немає політичного контексту, не відображено аспекти національної безпеки тощо. Однак масив розглянутих проблем все ж дуже великий.

На думку академіка С.І. Пирожкова, слід розширити представлення цієї доповіді на різних щаблях влади, в різних фахових і експертних колах.

За його словами, Секція суспільних і гуманітарних наук НАН України планує і надалі розвивати тематику, пов'язану з Донбасом і Кримом. Наприклад, Інститут історії України готує цільову комплексну програму з проблем самоідентифікації населення Донбасу і в історичному, і в сучасному контексті, триває робота над підготовкою Національної доповіді, присвяченої цивілізаційному вибору України, який має вплинути на майбутній розвиток українського суспільства.

В обговоренні доповіді взяли також участь в.о. голови Донецького наукового центру НАН України та МОН України В.Д. Ковальов, директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків, голова Північно-Східного наукового центру НАН України та МОН України академік НАН України В.П. Семиноженко, член Президії НАН України академік НАН України та НАПрН України В.Я. Тацій, директор Інституту археології НАН України академік НАН України П.П. Толочко, академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України академік НАН України В.М. Локтєв, директор Інституту колоїдної хімії та хімії води ім. А.В. Думанського НАН України академік НАН України В.В. Гончарук.

Підсумовуючи виступи, академік НАН України **Борис Євгенович Патон** зазначив, що конфлікт на Донбасі докорінно змінив соціально-психологічну ситуацію і ментальність українців. Суспільство розділилося за ставленням до цих подій, і подолати розбіжності можна лише через втілення науково обґрунтованої державної політики інтеграції та консолідації українського суспільства. Наведені у доповіді конкретні пропозиції щодо необхідних реформ в економіці, правовому та державному устрої, прискорення розвитку громадянського суспільства, ефективного використання засобів інформаційного впливу як чинників інтеграції українського суспільства засвідчили здатність фахівців НАН України дієво сприяти вирішенню цього важливого завдання.

У цілому Президія НАН України високо оцінила заслухану доповідь і рекомендувала у стислі строки представити її органам державної влади України, міжнародним і громадським організаціям, а також широко висвітлити її основні тези у засобах масової інформації.

* * *

Далі учасники засідання заслухали наукову доповідь голови наукової ради цільової комплексної програми фундаментальних досліджень НАН України «Водень в альтернативній енергетиці та новітніх технологіях» академіка

НАН України **Валерія Володимирівича Скорохода** про результати виконання цієї програми (див. стенограму на с. 38).

Сьогодні в розвинених країнах світу поглиблюються дослідження в галузі використання водню і поширюється практичне застосування водневих технологій. Дуже важливо, що в Україні також розвивається цей напрям, і вже одержано ряд вагомих результатів. Так, розроблено наукові основи сучасних електрохімічних, фотоелектрохімічних, плазмохімічних та мікробіологічних методів отримання водню. Запропоновано методи створення ефективних воденьоакуючих матеріалів для його зберігання, а також електродних і електролітних матеріалів для паливних комірок.

Під час виконання програми було підготовлено низку важливих технологічних рішень, зокрема, розроблено основи технологій отримання водню для альтернативної енергетики та хімічної промисловості. Створено технології, у тому числі й біотехнології, продукування водню на основі використання біологічної маси і, що особливо важливо в плані екології, з органічних побутових і промислових відходів.

Деякі розробки, за умови тісного співробітництва з потенційними замовниками, вже в найближчі терміни можуть бути доведені до практичного впровадження.

В обговоренні доповіді взяли участь академік НАН України Б.Є. Патон, директор Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України академік НАН України З.Т. Назарчук, завідувач відділу Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України доктор технічних наук М.М. Савицький, в.о. директора Інституту відновлюваної енергетики НАН України доктор технічних наук С.О. Кудря, віце-президент НАН України, директор Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України академік НАН України В.Г. Кошечко, директор Інституту проблем машинобудування ім. А.М. Підгорного НАН України академік НАН України Ю.М. Мацевитий.

Президія НАН України відзначила, що доповідь та виступи під час обговорення засвідчили вагомий результат, отримані при виконанні ці-

льової комплексної програми фундаментальних досліджень НАН України «Водень в альтернативній енергетиці та новітніх технологіях». Президія НАН України констатувала, що наведені результати є досить важливими, однак потребують подальшого наукового доопрацювання, і запропонувала затвердити нову програму, що дасть можливість вирішити ряд фундаментальних проблем у цій галузі й доопрацювати незавершені технологічні розробки.

* * *

Члени Президії НАН України заслухали також інформацію:

- про Положення про Комісію по роботі з науковою молоддю НАН України та її оновлений склад;
- наукові підрозділи наукових установ НАН України.

* * *

Крім того, Президія НАН України ухвалила низку організаційних і кадрових рішень.

Призначено:

- президента Національної академії правових наук України академіка Національної академії правових наук України **Петришина Олександра Віталійовича** виконувачем обов'язків члена Президії НАН України;
- академіка НАН України **Неклюдова Івана Матвійовича** почесним генеральним директором Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» і радником при дирекції цього наукового центру;
- академіка НАН України **Шульгу Миколу Федоровича** виконувачем обов'язків генерального директора Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут»;
- академіка НАН України **Коваленка Ігоря Миколайовича** на посаду головного наукового співробітника Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України;
- члена-кореспондента НАН України **Кузнецова Миколу Юрійовича** на посаду завідувача відділу математичних методів теорії надійності складних систем Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України.

Затверджено:

- кандидата геологічних наук **Гаврилока Руслана Борисовича** на посаді вченого секретаря Інституту геологічних наук НАН України;

- кандидата філологічних наук **Поліщук Олену Борисівну** на посаду вченого секретаря Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України.

Погоджено призначення:

- доктора технічних наук **Будника Миколи Миколайовича** на посаду головного наукового співробітника Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України;

- доктора фізико-математичних наук **Гусєвої Наталії Григорівни** на посаду головного наукового співробітника Головної астрономічної обсерваторії НАН України;

- доктора технічних наук **Шрайбера Олександра Авраамовича** на посаду завідувача відділу прогнозування науково-технічного прогресу в енергетиці та ефективності енерготехнологій Інституту загальної енергетики НАН України;

- кандидата технічних наук **Костогриза Кирила Петровича** на посаду завідувача відділу термодинамічних процесів Інституту газу НАН України;

- кандидата історичних наук **Половинчак Юлії Миколаївни** на посаду керівника Національної юридичної бібліотеки Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського;

- кандидата історичних наук **Горєвої Вікторії Володимирівни** на посаду завідувача відділу джерелознавства Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського;

- кандидата економічних наук **Горенко Тетяни Іванівни** на посаду завідувача відділу технології обробки інформації Національної юридичної бібліотеки Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського;

- доктора філологічних наук **Тараненка Олександра Онисимовича** на посаду завідувача відділу

загального мовознавства Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України.

Відзнакою НАН України «За наукові досягнення» нагороджено:

- директора Інституту фізики твердого тіла, матеріалознавства і технологій Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» члена-кореспондента НАН України **Воєводіна Віктора Миколайовича** за багатолітню плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю та вагомий здобутки в галузі ядерного матеріалознавства і ядерної енергетики.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

- завідувача відділу Інституту історії України НАН України члена-кореспондента НАН України **Віднянського Степана Васильовича** за багатолітню плідну працю вченого-історика і педагога та вагомий особистий внесок у дослідження історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України;

- завідувача відділу Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України доктора філософських наук **Йосипенка Сергія Львовича** за багаторічну плідну творчу працю вченого та вагомий особистий внесок у дослідження історії філософської думки в Україні;

- заступника керівника Сектору організаційно-інформаційного забезпечення засідань Президії НАН України та наукового редагування Секретаріату Президії НАН України **Губар Ларису Михайлівну** за багатолітню сумлінну працю та високий професіоналізм у виконанні посадових обов'язків.

За матеріалами засідання підготувала О.О. МЕЛЕЖИК